

Gabrieli Gabriella (1958) régész,
a Soproni Múzeum munkatársa.

Soproni ásatások

Gabrieli Gabriella

KÉSŐRÓMAI TEMETŐ SOPRONBAN

Az ókori Scarbantia temetőiről eddig is sokat tudunk. Sopron területéről a 16. század közepe óta folyamatosan kerülnek elő sírkövek és sírmaradványok. A Borostyánkő út Savaria felé vezető szakasza mellett található az egyik nagy kiterjedésű temető, ahonnan művészi faragású sírkövek kerültek elő. A temetőt a korai időszakban – amikor a hamvasztásos temetkezési rítus volt az általános – ugyanúgy használták, mint később a csontvázás temetkezés időszakában. A Balfi utcában részleteiben feltárt temető sírjai, amennyire jelenleg ismerjük, a későbbi, 4. századi korszakot képviselik. Az elmúlt két évben feltárássra került 106 sír pedig már az 5. század kevéssé ismert, problematikus idejéből származik.

A római város nyugati szélén, a mai színház mellett az Ógabona téren nem volt váratlan a sírok előkerülése. A közelben 1892-ben, 1913-ban, majd 1965-ben találtak néhány temetkezést. Mivel az építési terület, ahol megelőző feltárásunkat végeztük, nem volt messze ezektől a lelőhelyektől, reméltük, hogy megtaláljuk a temető folytatását. Várakozásunkban nem is csalódtunk, sőt a terület – nagyságát és a megfigyelt jelenségeket tekintve – felülmúlta reményeinket.

A sírok egy részét kőlapokból állították össze, néhány esetben jól felismerhetően legalább két sír összetartozott,

Csontvázás sír (a szerző felvétele)

Üveg- és kerámiamedallék (a szerző felvétele)

ezeket keskeny kőfal vette körül, családi temetkezések voltak. Téglából épített, ház alakú sírt is találtunk, továbbá olyanokat, amelyeket vegyesen kőből és téglából alakítottak ki, láthatóan az éppen kéznél lévő, alkalmasnak talált darabokból. A sírok kivitelezése feltehetően az elhunyt és családja vagyoni helyzetére utal. Több kő sírba építettek be faragott köveket, korábbi épületek – talán sír épületek – maradványait. Ezzel kapcsolatban gondolhatunk a temető egy korábbi fázisára, de nem feltétlenül, hiszen a déli temető közel feküdt ehhez a területhez, a kövek átszállítása nem okozhatott nehézséget. Több esetben megfigyelhető volt, hogy mellékleteket nem csak a sírban, hanem rajta kívül, a sír mellé is elhelyeztek. A sírok nagyobb része földsír, mellékletekkel vagy azok nélkül. Egyes sírokat fejnél és lábánál egy-egy függőleges helyzetű peremes téglavagy vékony kőlap határol, máshol a sírgödör szélét kisebb kövekkel rakták ki.

A sírmellékletek változatosak, mázas és besimított díszítésű korsók, kis bögrék, üvegedények, kétoldalas csontfésűk, üvegpasztá-, borostyán- és aranygyöngyök, bronz-, vas- és csontkarperecek, gyűrűk, övcsatok, kések.

A temetőben megfigyelt szokások, tárgyak egyrészt a római, másrészt az attól idegen, népvándorláskori lakosságra jellemzőek. Közelebbi vizsgálatuk a római korszak utolsó, zűrzavaros, etnikailag tarka, kevéssé ismert periódusával kapcsolatos kérdések tisztázásában hozhatnak eredményt.

ISIS SZENTÉLYE SCARBANTIÁBAN

Sopron belvárosának szívében, az egykori ferences, majd bencés kolostor területén évek óta végzünk kutatásokat. Ezek során nem csupán az épület építési periódusaira derül fény, hanem a kolostor létezését jóval megelőző korszakokba is betekintést nyerünk. A belváros alatt mindenhol megtalálhatóak a római kori város épületmaradványai, így a kolostor pincéjében, földszinti folyosói alatt és udvarán is. A tavalyi ásatási év legnagyobb meglepetését az udvar északi negyedének feltárása eredményezte, itt került elő az *Iseum*.

Isisnek állított oltárkő (a szerző felvétele)

A várost átszelő Borostyánkőút nyugati oldalán kapott helyet az egykori szentély, a *forum* közvetlen közelében, tehát központi, megbecsült helyen. A szentélyhez tartozó terület északi falának egy részletét sikerült feltárni, a falon belül kőlapokból kialakított járószínt, közvetlenül a kerítés mellett eredeti helyén állt egy oltárkő, amelynek felirataból derült ki, mire is bukkantunk.

Az oltárt Isisnek állították. Önmagában ez még nem lett volna bizonyosság, de tudtuk, hogy a 19. század végén a szomszédos Kolostor utca egyik házából került elő az az Isis–Bubastis oltár, amely a múzeum római kőtárában látható mint az egyiptomi vallásokat eddig egyedül képviselő feliratos kőemlék a város területéről. A kutatás a személyes vallásosság példájaként tartotta számon, nem – vagy csak nagyon óvatosan – feltételezte egy szentély meglétét. A továbbiakban előkerült még egy töredékes és tűzben megsérült oltár, amelynek olvasata még bizonytalan, de egyik oldalán íbisz-, másikon *sistrum*-ábrázolás látható, így ezt is joggal köthetjük a kultuszhoz. Egy majdnem teljes feliratos tábla kiegészítésünk szerint Osirisnek szóló felajánlás volt. Maga a szentély épülete még nem került feltárára, csupán *podium*ának északi oldala látszik a metszefalban, ennek alapján előzetes számítások szerint egy 4x8 m alapterületű templomot remélhetünk. Sima oszloptörzs és kompozit oszlopfő töredéke egészítik ki még az eddigi anyagot.

A teljes feltárára ez év tavaszán-nyarán kerülhet sor, amennyiben a pénzügyi és egyéb feltételek teljesülnek. Munkánkat össze kell hangolnunk a kolostor idősök otthonává alakításának további munkálataival. A feltárás remélhetőleg közelebb visz egy sor olyan kérdés megválaszolásához, amelyeket a Borostyánkőút melletti városokban meglévő *Iseumok* eddigi vizsgálata vetett föl.

Az egykori ferences kolostor területén feltárt római kori leletek július 15-ig tekinthetők meg a Soproni Múzeum *Priscum Templum Scarbantiae* című ideiglenes kiállításán (Sopron, Orsolya tér 5. Lásbas-ház). A római kori részt Gabrieli Gabriella rendezte.